

**Розкриття у творі
Е.Сетона-Томпсона «Лобо»
любові автора до світу природи.
Зображення художніх образів,
їх розкриття в подіях твору**

План-конспект уроку в 5 класі
Вчитель української мови та літератури
Ульянченко Тетяна Володимирівна

Макіївка
2013р.
0

ТЕМА: Розкриття у творі Е.Сетона-Томпсона «Лобо» любові автора до світу природи. Зображення художніх образів, їх розкриття в подіях твору

МЕТА: відпрацьовувати вміння й навички аналізу художнього твору; формувати вміння висловлювати свої думки, підтверджуючи їх цитатами з тексту; розвивати зв'язне мовлення школярів, образне мислення; формувати навички роботи з текстом, характеристики героїв; удосконалювати навички виразного читання, спостереження над текстом; привернути увагу учнів до проблеми захисту тварин і птахів, котра відбилася в оповіданнях Сетона-Томпсона; виховувати любов до природи, бережне ставлення до тварин.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ: після цього уроку діти зможуть:

- відтворювати події оповідання в хронологічній послідовності;
- розмірковувати над сенсом протиставлення світу тварин і світу людей;
- характеризувати основних персонажів оповідання і висловлювати своє ставлення до них;
- виразно читати опис вожака й висловлювати судження про його роль у творі.

ТИП УРОКУ: формування вмінь і навичок

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ: слово вчителя, бесіда, робота з підручником, «Малюнкове вітання», розминка «Самоналаштування», метод «Прес», «Мозковий штурм», гра «Ти – режисер», робота в групах, метод «Грунування», експрес-опитування, міні-конференція.

ОБЛАДНАННЯ: підручники, зошити, портрет Е.Сетона-Томпсона, картинки та фотографії із зображенням вовків, плакат з написом "Він створив книги, зі сторінок яких природа, здається, промовляє сама за себе, закликаючи до людини як до співучасника і друга" (Е.Сетон-Томпсон), аудіозапис «Звуки природи. Вовк», фортепіано Л.Бетховен «Мелодія сліз», презентація, кросворд, смайлики, мікрофон.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України №3, 2002р., с.6-8.
2. В.В.Рогозинский.Рассказы Черного Волка//Русский язык и литература.- 1991.-№12.- С.26-31
3. Енциклопедія „Все про тварин”
4. К. Неволіна .Большая книга животных.- М:ОЛМА-ПРЕСС,2003.-С.16-18.
5. <http://www.ukrlib.com.ua/essay/printout.php?id=79&bookid=1>
6. <http://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/integrirovannyu-urok-po-rasskazu-esetona-tompsona-lobo>

7. http://oipoppp.ed-sp.net/component/option,com_dcr/dcrTask,dcrDetails/catid,4621/dcrId,5759/Itemid,50/

Хід уроку

Кожна тварина є дорогоцінний спадок природи, котрий ми не маємо права знищувати без потреби.

Е. Сетон-Томпсон

I. Організаційний момент.

ВОВК

Яскравий погляд двох очей, – безодня.
Наїжився, немов робить стрибок,
Немає завтра, є тільки сьогодні.
Життя натягнуте, немов струни шматок.

Величне тіло, лапи, хвіст і очі,
І думка, котра плутається в них.
Його домівка ліс і сірі ночі,
Він вовк і досить слів вже цих.

Микола Щасливий

Доброго дня, діти. Підготуйтеся, будь ласка, до уроку (перевірка зошитів, щоденників, підручників, канцелярських приладів, перевірка відсутніх, з'ясування причин).

II. Мотивація навчальної діяльності школярів.

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку.

«Малюнкове вітання».

Учні обирають «Смайл уроку» серед запропонованих. Тим учням, які обрали сумні або занадто веселі смайли, або не налаштовані на роботу порада: зосередьтесь на роботу.

2. Розминка «Самоналаштування»

Покладіть руки на парту, заплющте очі та промовляйте:

Я можу сьогодні добре працювати на уроці.

Я особистість творча.

Я бажаю всім однокласникам успіхів на сьогоднішньому уроці.

III. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда

- Діти, уявіть собі, що ви отримали листа, в якому сказано: *«Люди й звірі, ви - діти однієї матері-природи»*, - а замість підпису - замальовка: вовчий слід. Що б це могло означати? *(Чи міг це написати Чорний Вовк? Ні? Тому що вовки не вміють писати?)*

Дійсно, звичайні вовки не вміють писати, а Чорний Вовк умів. Він написав багато оповідань про тварин, які читають у всіх країнах світу.)

➤ Як ви гадаєте, чому Сетон-Томпсон використовував такий дивний підпис (саме слід вовка)? *(Бо підпис і ім'я надане канадськими індіанцями – Чорний Вовк - свідчить про особливу зацікавленість письменника сірими хижаками)*

➤ Для чого людині захоплюватись красою природи, що це їй дає? *(Краса природи має здатність робити людину доброю, співчутливою і турботливою. Людина здатна багато чого робити, але без любові і доброти вона може стати жорстокою і бездушною, а краса робить її чуйною і ніжною. Завдяки цій красі серце людини стає добрішим, здатним відчувати найніжніші й найтонші порухи душі. Краса природи — це велика сила! Сила, яку «неможливо побачити очима, її можна лише зрозуміти розумом і відчутти серцем».)*

➤ Доведіть, що «Лобо» - оповідання. (Метод «Прес»). **(Додаток 1)**

2. Гра «Ти - режисер» (встанови послідовність тексту оповідання). (Робота в групах). **(Додаток 2)**

Діти! На студії випадково переплутали відзняті плівки і тепер не можуть вірно змонтувати фільм. Ми з вами знаємо зміст твору, тож давайте допоможемо режисеру. Що за чим має бути.

IV. Оголошення теми та мети уроку.

- Сьогодні на уроці ми з'ясуємо, як розкривається в оповіданні «Лобо» любов автора до світу природи; будемо висловлювати свої власні думки з приводу прочитаного, будемо вчитися у Сетона-Томпсона спостережливості, цікавості, дбайливого ставлення до оточуючого світу. Це оповідання - яскраве свідчення того, що природа багата й щедра на витвори, вони можуть бути досконалими й незвичайними. *(Запис в зошитах дати та теми уроку)*

V. Формування вмінь і навичок

1. Бесіда.

- Скажіть, будь ласка, хто уособлює природу в оповіданні? *(Вовк)*
- Чому з давніх-давен між людьми й вовками триває війна? Напевно, щоб це зрозуміти, нам потрібно більше дізнатися про вовків.

2. Слово вчителя.

ЗВИЧАЙНИЙ ВОВК. Протягом століть образ вовка в різні часи й у різних народів неодноразово змінювався. Вовка вважали і злим, і підступним як, наприклад, у казці про Червону Шапочку. Або ж, навпаки, він рятував маленьких дітей - як в давньоримській легенді про Ромула і Рема (засновників Риму, вигодованих вовчицею). Широко відомі і історії про дітей, які загубилися в лісі і були дбайливо вирошені вовками .

Люди приписують вовкам надзвичайну лють і кровожерливість, хоча насправді вони нападають на людину вкрай рідко, якщо їх не штовхає на це голод.

А зараз давайте послухаємо учнів-натуралістів, які підготували до уроку повідомлення про вовка.

3. Повідомлення учнів.

Учень 1 Вовк - типовий хижак, що добуває їжу самостійно активним пошуком та переслідуванням жертв. Зовнішній вигляд вовка свідчить про його міць та пристосування до тривалого бігу при переслідуванні своїх жертв. Вовки активні переважно в нічні години, але іноді їх можна зустріти і вдень. Про свою присутність вони дають знати голосним виттям. Вовки сильні, спритні, швидкі. Повсюди основу харчування вовків складають копитні тварини: дикі та свійські північні олені, лосі, сарни, дикі свині, свійські вівці, корови, коні.

Учень 2 Добре розвинена вища нервова діяльність сполучається у вовків з силою, спритністю, невтомністю, швидкістю бігу та іншими фізичними даними, що значно підвищують шанси цього хижака у боротьбі за виживання. Він без видимих зусиль може нести в зубах вівцю, тримаючи її перед собою або закинувши за спину. При необхідності вовк розвиває швидкість до 55—60 кілометрів на годину, здатний здійснювати переходи до 60—80 км за ніч, а в середньому за добу (в лісовій зоні) проходити понад 20 км.

Учень 3 Вовк відомий своєю ненажерливістю. Дійсно, якщо він голодний, то здатний з'їсти до 10 кілограм м'яса за раз. Але в звичайних умовах добова норма на дорослі тварини складає всього лише близько 2 кг, решта м'яса просто розтягується та приховується на запас. Цій тварині притаманна дивовижна здатність голодувати, не втрачаючи при цьому життєвих сил.

(Звучить аудіозапис «Звуки природи. Вовк»)

4. Слово вчителя

- Це Лобо! Головний герой оповідання, з яким ми будемо знайомитися на уроці. Це величезний вожак зграї сірих вовків - Лобо, який спустошував долину Куррумпо протягом багатьох років. Його гучне ревіння, добре відоме всім пастухам, лякало весь населений край північної частини Нової Мексики.

Але спочатку проведемо словникову роботу. *(Засвоєння понять «портрет», «аніمالізм». Запис в зошити.)*

- Портрет у літературі – змалювання зовнішності персонажа: обличчя, постаті, ходи, одягу, манери триматися, характерних жестів тощо. Основне призначення – дати уявлення про дійову особу. Через портрет письменник може передати характер, почуття і настрої героя, висловлювати своє ставлення до нього.
- Розв'язання кросворда. (Робота в групах)

А зараз, розв'язавши кросворд, ви дізнаєтеся, як називають художнє зображення тварин, птахів, комах, рослин, надання їм властивостей людського характеру.

1. Країна, в якій жив і творив Е.Сетон-Томпсон.(Канада)
2. Ім'я подруги Лобо.(Бланка)
3. У якій країні народився Е.Сетон-Томпсон?(Англія)
4. Дикий кінь.(Мустанг)
5. Те, що цінують звірі найбільше.(Воля)
6. За численні наукові праці Е.Сетон-Томпсон отримав найвищу нагороду США-золоту медаль « ...».(«Еліот»)
7. Група вовків.(Зграя)
8. Назва місцевості, де Лобо був володарем.(Курумпо)

(Відповідь-аніمالізм)

Фізкультхвилинка.

Хто ж там, хто вже так втомився,

І наліво нахилився?

Треба дружно всім нам встати (вийти із-за парт)

Фізкультпаузу почати.

Сонце спить, небо спить (очі закриті долонями)

Навіть вітер не шумить. (присісти)

Рано-вранці сонце встало (відкрити очі, встати, підняти голови,

Всіх промінням привітало. піднятися на носки, руки підвести угору, розвести в сторони, підвести угору, помахати руками)

Хмарка сонечко закрила

Слізки срібні зронила. (закрити обличчя руками)

Ми ті слізки пошукаємо,

У травичці позбираємо. (присідання)

5. Робота з текстом

Слово вчителя.

Знайдіть в тексті опис ватажка зграї («вовчий портрет») і фрази, що характеризують його як високообдаровану істоту, що підноситься над середнім рівнем даного біологічного виду.

(Учні зачитують уривки з тексту)

6. Робота над характеристикою Лобо та вовчої зграї. (Робота в групах. Метод «Гронування». Колективне складання характеристики Лобо та вовчої зграї, добір ключових слів).

1, 3 група - Лобо

(Старий сірий вовк, могутній володар, ватажок зграї сірих вовків, був надзвичайно дужим і хитрим звіром; мав могутній клич та гострий нюх; панував у краї, наче тиран; пройдисвіт.)

2, 4 група - вовча зграя

(Сірі грабіжники, ці свавільники були вигодовані, ситі та ще й вередливі до харчу; серед них була одна вовчиця – Бланка – красива, сильна, горда, порушниця дисципліни, менша за розмірами від самців, була нерозумною.)

7. Слово вчителя.

- ✓ Автор знайомить нас зі своїми героями, дає описову характеристику, показує хитрість і кмітливість Лобо, оцінює вчинки героя, висловлює своє ставлення до нього.
- ✓ Давайте тепер складемо «портрет» героя оповідання Сетона - Томпсона. Лобо - сильний, розумний, розважливий і хитрий хижак. Він безпомилково знаходить вихід з найскладніших і найнебезпечніших ситуацій. Він - незвичайний вовк. Його здібності вражають уяву людей. Саме тому вони називають його перевертнем. Лобо - лідер, ватажок. Він деспотично управляє зграєю, його люта вдача вселяє страх його підданам. У Лобо є тільки одна слабкість - це дивна прихильність до своєї подруги - вовчиці Бланки. Але про цю слабкість розмова попереду. А зараз прочитаємо уривок з оповідання, який підтверджує: Лобо - високообдарована істота. Він - яскраве свідчення того, як щедра і багата природа, якими досконалыми можуть бути її створення і як наївні ми, вважаючи, нашу перевагу над усіма іншими істотами, що живуть на Землі, абсолютною. *(Зачитують уривок зі стор. 139 від слів «Лобо вільно біг стежкою...» до слів «Точнісінько так само він робив і в інших випадках»).*
- ✓ Що ж сталося з подругою Лобо – Бланкою? Зачитайте уривок з тексту. *(Учні зачитують уривок зі стор. 140 від слів «Невдовзі сталася неминуча трагедія...» до слів «...завдали зграї Лобо першого смертельного удару.»)* А зараз я пропоную переглянути уривок фільму і порівняти з прочитаним фрагментом. Чи існує різниця між ними? В чому вона полягає?
Серед ночі десь у лісі
Виє вовк на повний місяць:
Виє жалібно, протяжно,
А про що – ніхто не скаже.
Бо ніхто не знає толком,
Що хвилює душу вовка.
- ✓ Давайте звернемося до фіналу твору. Він трагічний. «Король вовків», мудрий Лобо обдурений та переможений. Що ж сталося? Що згубило Лобо? *(Його згубило почуття, яке, як вважалося довгий час, може бути притаманне тільки людині, що щось середнє між любов'ю і прихильністю, між турботою про предмет любові і відданістю.)*
- ✓ Звернімося до тексту: стор. 143. *(Вчитель зачитує кінцівку твору – на фоні сумної мелодії)*

8. Міні-конференція. А зараз до нас завітав у гості письменник Ернест Сетон-Томпсон. Я пропоную Вам

1. Які почуття викликають в вашій душі страждання Лобо? *(Почуття жалю.)*
2. А коли у вас проявився інтерес до природи, коли ви зрозуміли, що природа-це ваше життя! *(Ще в дитинстві я пройнявся любов'ю до тварин. Коли був маленьким, то з великим захопленням любив слухати мамині казки, такі, як «Червона Шапочка», «Вовк та семеро козенят» і мої симпатії частенько були на боці вовка.)*
3. В ім'я чого Ви писали свої розповіді? *(Безумовно, в ім'я захисту тварин від людської жорстокості, варварського винищення, згубних наслідків втручання людей в їх популяцію. Персонажі моїх оповідань в один голос волають до розуму людини. Навіть сама черства душа після спілкування з книгами повинна перейнятися почуттям жалю й жалості до менших братів наших.)*
4. Вам докоряють за те, що Ви вбили Лобо, а головне за те, що Ви детально розповіли про це. Що Ви скажете у відповідь? *(На ці докори я відповідаю такими запитаннями: "Яке почуття викликає у читачів оповідання про Лобо? На чиєму вони боці - на боці людини, що вбила Лобо, чи на боці цього благородного чотириноного, що закінчив свій шлях з гідністю, безстрашно, мужньо?" Якщо співчуття читачів на боці Лобо, то я цих докорів не сприймаю: моя мета досягнута")*

- Вчитель. Дякуємо Вам, шановний Е.Сетоне-Томпсоне, за те, що знайшли час прийти на конференцію і відповісти на наші питання.

- Письменник. *Будь ласка. Хочу побажати всім - живіть в гармонії з природою! Хай знайомство з моїм оповіданням «Лобо» стане для вас хорошим життєвим уроком! На все добре!*

9. Слово вчителя.

А зараз я звертаюся до Вас із запитанням, любі діти: На чиєму боці Ви? На боці людини, що вбила Лобо, чи на боці благородного чотириноного, що закінчив свій шлях з гідністю, або, може, ви ще не з'ясували на чиєму боці ви? (Метод «Займи позицію») (Діти вибирають та аналізують)

10. Робота з епіграфом.

- Як ви розумієте слова епіграфа?
- Чи співвідноситься він з темою нашого уроку? Яким чином?
- Які ще твори письменника вам відомі, де піднімається ця ж проблема?

11. Слово вчителя. Який висновок ми зробимо з усього сказаного?

Природа в оповіданні «Лобо» багата і щедра на витвори, вони можуть бути досконалими й незвичайними. Людина наївна, вважаючи себе царем природи. Вона лише один з її досконалих витворів. Людина повинна захищати всі живі створіння, що оточують її. Вона, і звірі, і птахи – «діти однієї матері-природи».

VI. Підбиття підсумку уроку (рефлексія).

1. Експрес-опитування

- ✓ Що ви можете розповісти про головного героя оповідання «Лобо»? *(Лобо – ватажок зграї, великий вовк.)*
- ✓ Чому всі вважали Лобо наймудрішим вовком у зграї? *(Він був досить розумним, легко розпізнавав, де на нього поставлені пастки та обминав ті місця.)*
- ✓ Хто така Бланка? *(Біла красива вовчиця, сильна, горда.)*
- ✓ Як Лобо відносився до неї? *(Кохав.)*
- ✓ Згадайте, що сталося з Лобо, таким мудрим і хитрим, чому він схибив? *(Коли Бланка потрапила у капкан, Лобо хотів її врятувати. Про себе він не думав, тому і прорахувався.)*

2. Учні смайликом показують свої враження від уроку.

VII. Домашнє завдання.

- ❖ Підготуватися до переказу оповідання «Лобо».
- ❖ Виконати творче завдання «Дизайнерський проект обкладинки до твору «Лобо», або підготувати рекламу для читачів «Цей твір варто прочитати!» (I-II рівень).
- ❖ Написати твір-мініатюру «Моє ставлення до могутнього володаря Курумпо» або скласти «Моральний кодекс людини» (III-IV рівень).

Додаток 1

Етапи методу ПРЕС:

1. Висловіть свою думку, поясніть, в чому полягає ваша точка зору (починаючи зі слів ...я вважаю, що...)
2. Поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (починайте зі слів ...тому, що...)
3. Наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, наведіть факти, які демонструють ваші докази (... наприклад ...)
4. Узагальніть свою думку (зробіть висновок, починаючи словами: (отже, ...таким чином ...)

(Оповідання – прозовий художній твір невеликого обсягу, в якому зображено одну або кілька подій із життя персонажа (або кількох персонажів).

Додаток 2

Завдання 1

Курумпо — велика скотарська округа на півночі Нью-Мексико. Це край соковитих пасовищ, де вигулюють незліченні стада, край високих гір, грімкотливих потоків, що впадають у річку Курумпо, від якої і походить назва місцевості. Могутнім володарем, чия свавільна влада простяглася на весь край, був тут старий сірий вовк.

Життя вовків тісно перепліталось з життям скотарів, тим-то не дивно, що вони прагнули будь-що і якнайшвидше спекатися зграї. Кожен скотар ладен був віддати чимало молодих бичків за скальп бодай одного вовка з ватаги Лобо.

Якось один ковбой почув могутній клич старого Лобо. Покрадьки він наблизився до улоговини й побачив, що зграя оточила невелику череду корів.

Наступного ранку, коли він прийшов поглянути на сподівані трупи, з'ясувалося, що вовки і справді ласували телицею, але перед тим старанно відокремили й викинули геть усі отруєні частини.

Завдання 2

За кілька років до цих подій, коли іще був живий Бінгоз, я частенько полював на вовків. Відтоді змінив заняття на інше, що прикувало мене до письмового столу і стільця. Мені доконче потрібен був рухливий спосіб життя, тим-то, коли мій давній друг — фермер із Курумпо — запросив

приїхати до нього і спробувати покласти край розбійницьким нападам сірої зграї, я погодився без вагань, радіючи можливості познайомитися з її ватажком.

Нарешті прибули довгождані капкани. Я і та ще двоє мисливців тиждень, не шкодуючи сил, поралися з ними, аби їх поставити. Робили все, що, на наш погляд, могло сприяти успіхові.

Наступного дня, коли я поїхав оглянути капкани, тут-таки натрапив на сліди Лобо, що в'юнилися від одного пристрою до іншого. Сліди розповіли історію його нічних походеньок.

Лобо вільно біг стежкою і вже був між двома паралельними рядами капканів, як завважив «поперечку». Старий пройда зупинився саме вчасно.

Точнісінько так само він робив і в інших випадках. Попри всі мої хитромудрі виверти, Лобо ні разу не схибив, неухильно обминав небезпеку, розв'язуючи всі мої головоломки, й досі чинив би він свої спустошливі набіги, якби глибока прихильність до подруги не занастила його, поповнивши іменем сіроманця довгий список героїв, що були нездоланні наодинці й загинули через необережність друга, якому сліпо довіряли.

Завдання 3

Я не раз помічав, що у зграї Лобо не все гаразд. Скажімо, чому попереду слідів ватажка видно відбитки меншого вовка? Я не міг збагнути причини, та ось один ковбой мені сказав:

— Бачив їх сьогодні. Стрій порушує і відривається від зграї Бланка. 5

Вона обернулася, готуючись стати до бою» і завилала. Її голос був сповнений розпачу. Луна відкотила його далеко в гори. Неподалік з ущелини басовитим виттям озався вірний Лобо. То був останній поклик Бланки: ми підступали ближче» біла вовчиця мала берегти сили, щоб боронитися.

Я був переконаний, що Лобо ганятиме довкіл, доки відшукає труп Бланки, тож усі зусилля спрямував на те, щоб покінчити з ним, перш ніж він угамується і назавжди покине місце. Я зрозумів, що припустився великої помилки, коли вбив білу вовчицю і не скористався нею як живою приманкою, тоді б мені вдалося заскочити Лобо тієї -таки ночі.

Він скреготав могутніми іклами, кусаючи ненависні ланцюги, а коли я спробував торкнутися до нього рушницею, схопив її зубами і залишив на ній глибокі прим'ятини. Очі звіра потемніли від люті й ненависті, щелепи грізно клацали, але мене й коня, що тремтів від страху, годі було дістати., Лобо

сильно виснажився від голоду й втрати крові і невдовзі знесилено впав на землю.

Завдання 4

Отже Бланка — справді самиця. Жоден вовк-самець не дозволить собі йти попереду ватажка, інакше накладе життям.

Це наштовхнуло мене на новий план.

Дорогою ми чули тужливе завивання. Старий ватажок блукав мов неприкаяний, сподіваючись знайти Бланку. Він-бо не хотів її кидати, але нічим не міг зарадити біді, порятувати; страх перед вогнепальною зброєю глибоко сидів у ньому.

Я зібрав усі капкани — сто тридцять міцних сталевих вовчих пасток — і поставив їх | по чотири вздовж усіх стежок, які вели в ущелину. Кожен капкан окремо кріпився до колоди, а кожна колода в свою чергу окремо прикидалася землею. Маскуючи їх, я ретельно знімав дерен, клав його на полотно, щоб по закінченні роботи знову покласти на місце, аби старий вовк не помітив бодай найменшого сліду людини.

Ми надійно зв'язали йому ноги. Лобо не загарчав, не завив, навіть не підвів голови. Хекаючи, ми ледве завдали вовка коневі на спину. Лобо дихав рівно й спокійно, мов уві сні. Очі знову стали ясними й чистими. Але на нас вони не дивились. Погляд його линув у далечінь, обіймав колишні володіння, де щасливилося йому та його грізній зграї.